רבי מאיר היא [א]דתניא היה רבי מאיר אומר מה ת"ל [1]על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע וכי מה ענין ריבים אצל נגעים [ב]מקיש ריבים לנגעים מה נגעים [א]ביום דכתיב [2]וביום הראות בו [ב]אף ריבים ביום ומה נגעים שלא בסומא דכתיב [3]לכל מראה עיני הכהן אף ריבים שלא בסומא ומקיש נגעים לריבים מה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים אי מה ריבים בשלשה אף נגעים בשלשה ודין הוא ממונו בשלשה גופו לא כ"ש ת"ל [4]והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים הא למדת [ג]שאפילו כהן אחד רואה את הנגעים [ג]ההוא סמיא דהוה בשבבותיה דרבי יוחנן דהוה [ד]קדיין דינא [ד]ולא קאמר ליה ולא מידי היכי עביד הכי [ה]והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש כשר להעיד ואין כשר לדון ואמרינן לאתויי מאי ואמר רבי יוחנן לאתויי סומא באחת מעיניו רבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח דתנן [ו][ה]דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה ומאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא איבעית אימא סתמא דרבים עדיף ואיבעית אימא משום דקתני לה גבי הלכתא דדיני: **מתני'** כל שחייב במעשרות מטמא טומאת אוכלין ויש שמטמא טומאת אוכלין ואינו חייב במעשרות: **גמ'** לאתויי מאי לאתויי [ו]בשר ודגים וביצים: **מתני'** כל שחייב בפאה חייב במעשרות ויש שחייב במעשרות ואינו חייב בפאה: **גמ'** לאתויי מאי לאתויי תאנה וירק שאינו חייב בפאה דתנן [ז]כלל אמרו בפאה [ז]כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחד ומכניסו לקיום חייב בפאה אוכל למעוטי ספיחי סטים וקוצה ונשמר למעוטי הפקר וגידולו מן הארץ למעוטי כמהים ופטריות ולקיטתו כאחד למעוטי תאנה ומכניסו לקיום למעוטי ירק ואילו גבי מעשר [ח]תנן [ח]כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ חייב במעשרות ואילו לקיטתו כאחד ומכניסו לקיום לא קתני (א) [ט]אם היו בהם שומים ובצלין חייבין [ט]דתנן [ט]מלבנות בצלים שבין הירק ר' יוסי אומר פאה מכל אחת ואחת וחכ"א [י]מאחת על הכל אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עולשין שזרען מתחילה לבהמה ונמלך עליהן לאדם

צריכות

רבי מאיר היא. דפסיל סומא באחת מעיניו לדון: **שלא בסומין.** אפילו סומא באחת מעיניו: **דכתיב לכל מראה עיני הכהן.** עד דאיכא כולו מראה: **ומה ריבים שלא בקרובים.** דנפקא לן [י] מלא יומתו אבות על בנים (דברים כד) אף נגעים אין כהן רואה נגע קרובו: **וגומרין בלילה.** אלמא לא מקשינן ריבים לנגעים דכתיב וביום הראות בו בשר וכי היכי דלענין לילה לא מקיש לענין סומא נמי לא מקיש: **סתמא דרבים עדיף.** ההיא דלעיל אוקמינן כר"מ דיחיד הוא: **דקתני לה גבי הלכתא דדיני.** בסנהדרין דקא מיירי כולי מסכתא בדינין הילכך עיקר היא אבל הך לא תנן לה הכא גבי נדה אלא אגב גררא דנקט כיוצא בו: **מתני' כל שחייב במעשרות מטמא טומאת אוכלין.** דאין לך חייב במעשר אלא אוכל: **גמ'** בפאה כתיב (ויקרא יט) ובקוצרכם את קציר וגו' דומיא דקציר דמכניסו לקיום ואיכא כל הני: **מכניסו לקיום.** שאדם יכול לאוצרו: **למעוטי ספיחי סטים וקוצה.** דאין אוכל אלא מין צבע: **סטים.** קרו"ג: **קוצה.** גויטר"א. ולא ידענא אמאי נקט ספיחים וכמדומה לי שהראשונים ראויים לאכילה: **תאנה.** אינה (ב) מבשלה כאחד: **ואילו לקיטתו כאחד.** דממעט תאנה ומכניסו לקיום דממעט ירק: **לא קתני.** אלמא תאנה וירק חייבין במעשר מדרבנן דמדאורייתא לא מיחייב אלא דגן ותירוש ויצהר: **שומים ובצלים.** מכניסן לקיום לפיכך חייבים בפאה: **מלבנות.** שורות: **מכל אחד ואחד.** דירק הזורע בין שורה לשורה מפסיק להו: **עולשין.** עשב ושמו קרישפל"א:

צריכות

[כ]**כל הכשר לדון כשר להעיד.** וא"ת והרי אשה דכשרה לדון כדכתיב בדבורה והיא שופטה את ישראל בעת ההיא ובשלהי פ"ק דב"ק (דף טו.) דרשינן אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכי היכי דהאי קרא מיירי בנדונין מיירי נמי בדיינין כדדרשינן בהמגרש (גיטין פח:) לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים ואשה פסולה להעיד כדאמר בפרק שבועת העדות (שבועות דף ל.) וי"ל דה"ק כל איש הכשר לדון כשר להעיד אי נמי נהי דבנידונין הוי אשה בכלל מ"מ בדיינים אין אשה בכלל ודבורה היתה דנה ע"פ הדיבור אי נמי לא היתה דנה אלא מלמדת להם הדינים ובירושלמי פוסל אשה לדון [ל]אית דילפי מועמדו שני אנשים (ג) שני מעל פי שנים עדים ואית דילפי מושארו שני אנשים במחנה[מ]: **ורבי מאיר היא.** וא"ת אמאי קאמר לאתויי סומא ופליג מתניתין אסתמא דסנהדרין (דף לג.) לימא לאתויי אוהב ושונא דכשרין להעיד ופסולין לדון כדאמר בפרק זה בורר (שם כז:) לרבנן דרבי יהודה וי"ל דלא פסיקא ליה שהרי לכל העולם כשרין א"נ מתניתין ע"כ לא מיתוקמא כרבנן דהא קתני כל הכשר לדון כשר להעיד והרי סומא בשתי עיניו לרבנן דכשר לדון דהא לא מקשינן ריבים לנגעים ואילו להעיד פסול מאו ראה ואפילו במה שראה קודם שנסתמא פסול להעיד כדאמר ביש נוחלין (ב"ב קכח.) היה יודע לו עדות קודם שנסתמא ונסתמא פסול וא"ת בפרק חזקת הבתים (שם דף מג.) דפריך וליסלקו בי תרי מינייהו ולידיינו הא בפ' יש נוחלין שהבאתי פוסל תחלתו בפסול וסופו בכשרות וכי תימא לדון כשר טפי והתנן כל הכשר לדון כשר להעיד וי"ל דמתניתין מיירי בלהבא כל הכשר לדון להבא כשר להעיד מה שיראה מכאן ולהבא[נ]: **כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין.** וא"ת הא אמרינן בפ"ק דחולין (דף ו.) אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית משמע דמעשר נוהג בתבלין וא"כ מטמא טומאת אוכלין ובפרק העור והרוטב (שם דף קיז:) תנן והקיפה מצטרפין לטומאת אוכלין ומפרש בגמרא (שם דף קכ.) מאי קיפה תבלין אלמא אין להם טומאת אוכלין אלא ע"י צירוף וי"ל דאיכא ב' מיני תבלין דהנהו דאין ראויין אלא לטעמא לא מטמו טומאת אוכלין ואין חייבין במעשר אבל תבלין דראוין נמי בפני עצמן ועבידן נמי לטעמא כגון שומים ובצלים חייבין במעשר ומטמאים טומאת אוכלין אי נמי ההיא דפ"ק דחולין (דף ו.) לנלדין קתני ולא קאי מעשר אתבלין אלא אשאור גרידא ושביעית קאי אף אתבלין דאף במאכל בהמה נהגא כדתנן במס' שביעית עוד הקשה הרב ר"ש מטוי"ל לקמן (דף נא:) אמרינן דנמנו וגמרו דאין פלפלין מטמאין טומאת אוכלין ובפ' בכל מערבין (עירובין כח:) אמר זרע הגרגיר למאי חזי וקאמר שכן ראשונים שלא היה להם פלפלין היו שוחקין אותו ומטבילין בו את הגלי וכ"ש דפלפלין מתעשרין מהאי טעמא וי"ל דזרע גרגיר כי שוחקין אותו להטביל בו חזי אף בעינו אלא דאין רגילות לשוחקן כדי לאוכלן בלא טיבול לפי שע"י טיבול עדיף טפי אבל פלפלין לאחר שנשחקו לא חזו בעינייהו אלא ע"י טיבול[ס]: **ספיחי סטים.** פי' בקונטרס דדוקא נקט ספיחים אבל תחלתן ראויין לאכילה אי נמי ספיחים ראויין יותר וס"ד דחייב בפאה קמ"ל: **וגידולו מן הארץ למעוטי כמהין ופטריות.** בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:) פריך והא [ע]תנן הא אמר כל גידולי קרקע עלי קונס אסור בכמהים ופטריות ומשני מירבא רבו מארעא מינק לא ינקי מארעא והא כל דבר שאין גידולו מן הארץ קתני תני [פ]וכל דבר שאין יונק מן הארץ א"כ נמי בשמעתין צריך למיתני יונק מן הארץ: **למעוטי תאנה.** תימה מאי שנא דתאנה וירק חייבין במעשר ופטורים מן הפאה דמן התורה אין נוהג פאה ומעשר אלא בדגן תירוש ויצהר בלבד ומאי שנא דחייבו חכמים טפי במעשר מבפאה ואומר ר"ת משום דתאנה אין לקיטתה כאחד הלכך לא גזרו חכמים פאה בה שלא יצפו עניים מתי יגמור בעל הבית לקיטתו ויפסידו יותר במקום אחר ממה שירויחו בפאה זאת וירק נמי אין הפאה חשובה ואינה שוה כ"א מעט ואם ימתינו אחריה עד הערב יפסידו יותר: **שזרען מתחלה לבהמה.** משמע דסתמא לאדם קיימי או לתרוייהו ואפ"ה כי זרען לבהמה פקע שם אוכל מינייהו (ד) אף על גב דאמר (כריתות דף[צ]) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב דכיון שזרען לבהמה אין עליה שם אוכל ולא היה [ק]שני גידולים מעולם לאדם והא דאמר בהעור והרוטב (חולין קכח.) עולשין שלקטן והדיחם לבהמה ונמלך עליהן לאדם צריכות הכשר שני קשה כיון דסתמן לאדם משום דהדיחן לבהמה לא פקעי מינייהו שם אוכל (ה) שיפסל מלאכול לכלב ואמאי לא הוכשרו וי"ל דמיירי שהיו מתחילה מיוחדים לבהמה אי נמי שמא אין הכשר מועיל אף באוכל אדם אי הוי הכשר לצורך בהמה:

מחשבת

מסורת הש"ס

א) סנהדרין לד:, ב) [יבמות קד.], ג) [סנהדרין שם], ד) [צ"ל דאין דינא], ה) [שבת מו. וש"נ], ו) [סנהדרין לג.], ז) פאה פ"א מ"ד שבת סח. פסחים נו:, ח) מעשרות פ"א מ"א, ט) פאה פ"ג מ"ד [חולין קלז.], י) [סנהדרין כז:], כ) [שייך לעיל דף מט:], ל) גי' מהר"מ אית דילפי ועמדו שני האנשים מעל פי שנים עדים ואית דילפי שנים מושארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים ולא נשים אף כאן אנשים ולא נשים כצ"ל ועיין באשר"י ר"פ שבועת העדות וע' בתוס' ביבמות פ' החולץ מה: ד"ה מי לא טבלה וע' רש"א, מ) [וע' היטב תוס' יבמות מה: ד"ה מי לא טבלה ותוס' ב"ק טו. ד"ה אשר ותוס' שבועות כט: ד"ה שבועות ותוס' גיטין פח: ד"ה ולא], נ) [ועי' היטב תוס' ב"ב מג. ד"ה וליסלקו], ס) [וע"ע תוס' יומא פא: ד"ה שהפלפלין ותוס' עירובין כח: ד"ה ראשונים], ע) [צ"ל תניא], פ) [צ"ל כאן], צ) [כח. ובפסחים מה: והיא משנה ו' פ"ח דטהרות], ק) [צ"ל שם],

◆

תורה אור השלם

1. וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁם יְיָ וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נָגַע: דברים כא ה

2. וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא: ויקרא יג יד

3. וְאִם פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן: ויקרא יג יב

4. אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: ויקרא יג ב

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם היו בהם: (ב) רש"י ד"ה תאנה אינה מתבשלת כאחד: (ג) תוס' ד"ה כל הכשר וכו' מועמדו שני אנשים שני מעל פי: (ד) ד"ה שזרען וכו' ואע"ג דאמרינן כל וכו': (ה) בא"ד אוכל עד שיפסלו מלאכול:

◆

גליון הש"ס

גמ' דתנן מלבנות בצלים. הא דלא מייתי ממתני' שלפני זה המחליק בצלים עיין בר"ש שם:

◆

לעזי רש"י

קרו"ג. כרכום.

גויטר"א [גישד"א]. איסטיס, פַּסְטֶל (צמח, שמשורשו מפיקים צבע).

קרישפיל"א. עולש.

◆

מוסף רש"י

הלכה כסתם משנה. רבי הוא סידר המשנה וכשראה דברי חכם וישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן, כדי שלא יהו שנויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב:). **לאתויי סומא באחת מעיניו.** ור"מ היא דמקיש ריבים לנגעים (סנהדרין לד:). **סתמא אחרינא אשכח.** דמכשר סומין (שם). **דנין ביום.** משא ומתן של דין (שם לב.). **וגומרין בלילה.** אם רצו (שם) דומיא דסומא (שם לד:). **סתמא דרבים עדיף.** דהסיא ר"מ היא, וכיון דבדוכתא אחריתי הדר רבי וסתם כרבנן, עבדינן כוותיה (שם) **דקתני לה.** להא דלדון בלילה, גבי הלכתא דדיני. בסנהדרין תניא רבי גבי דיני ממונות ש"מ עיקר היא למילף מינה, דאילו ההיא דכל הכשר במסכת נדה תניא רבי אגב גררא, דתניא התם כי הני מילי טובא בפרק בא סימן, הלכך לאו אליבא דהלכתא סתם, אלא משום דמצריך ותני הנך דדמו אהדדי, כגון כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות ויש שחייב במתנות ואין חייב בראשית הגז, ודכוותיה טובא (שם). **כל שהוא אוכל וכו'.** דגבי פאה קציר כתיב, מה קציר מיוחד שיש בו כל אלו (שבת סח.). **ונשמר.** שאינו מופקר ומקפידין עליו לשומרו (פסחים נו:). **ומכניסו לקיום.** שמתקיים ימים רבים (שם). **למעוטי ספיחי סטים וקוצה.** שעומדים לצבע, להכי נקט ספיחים, דאין דרך ללוקטן בשנה שנזרעים אלא לסוף ד' וה' שנים שהשרשין מתפשטין בארץ ומשביחין ושורש שלהן עיקר, והא דנקט הני ולא נקט שאר מינים שאין ראוין לאכילה, משום דאיידי דגבי שביעית תני להו דיש להן שביעית, נקט הכא דבפיאה ומעשר ליתנהו. לשון רבינו הלוי (שבת סח.) או: ספיחי סטים וקוצה קשין לאכילה, אבל סטים וקוצה שאינם ספיחים חזו לאכילה. סטים, מוריק"א קרו"ג, קוצה, ווייסד"א (פסחים נו:) או: סטים, ויסד"א, קוצה, וורנצ"א (שבת שם). **למעוטי תאנה.** תאנה אינה מתבשלת כאחת, אלא זו גמורה היום ואחרת יוצאה בצידה כל ימות הקיץ (פסחים שם). **למעוטי ירק.** כגון לפת וקפלוטות (שבת שם). **ואילו לקיטתו כאחד ומכניסו לקיום לא קתני.** דכי תקון רבנן אדידהו, לא פלוג בפירות האילן ובירק בין מין למין (שם) **מלבנות.** שורות שבין ירק לירק (חולין קלז.). **פאה מכל אחת ואחת.** מן המלבנות, שהירק שבין מלבן למלבן הפסק לפאה דידה, דירק אינו בכלל פאה חוץ מן השומים והבצלים, כדתנן כל שהוא אוכל ונשמר ומכניסו לקיום, ואמרינן מכניסו לקיום פרט לירק, ומיהו שומין ובצלים מכניסן לקיום (חולין קלז.).

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הל"ו:
יג ב מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל"ג וע' בכ"מ ובל"מ סמג עשין צז טוש"ע חו"מ סי' ה סעי' ב:
יד ג מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הל"א [והלכה ב]:
טו ד מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הל"ט סמג עשין צז טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ב:
טז ה מיי' פ"ג שם הל"ג סמג שם טוש"ע שם סי' ה סעי' ב:
יז ו מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הל"א ופ"ג הל"ג:
יח ז מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל"א:
יט ח מיי' פ"ב מהל' תרומות הל"א:
ט [מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל"ב]:
כ י מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הל"י:

◆

תום' הרא"ש

ר"מ היא. תימה אמאי קאמר לאיתויי סומא ופליגא אסתם מתניתין דסנהדרין לימא לאיתויי אוהב ושונא דכשרין להעיד ואין כשרין לדון לר' יהודה כדאיתא בפ' זה בורר וי"ל דלא פסיקא ליה משום דלשאר אנשים כשרין לדון א"נ ע"כ מתניתין לא מיתוקמא כרבנן דהא קתני כל הכשר לדון כשר להעיד והרי סומא בשתי עיניו דכשר לדון דלא מקשינן ריבים לנגעים וההוא סומא דהוה בשיבבותיה דר' יוחנן מסתמא סומא בשתי עיניו היה ופסול להעיד דאו ראה כתיב ואפי' במה שראה קודם שנסתמא פסול להעיד כדאמרינן ביש נוחלין היה יודע עדות קודם שנסתמ' ונסתמא פסול: **כל שחייב** במעשר מטמא טומאת אוכלין. קשה מהא דאמרינן (ביש נוחלין) [בפ"ק דחולין] אינו חושש לשאור ולתבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית. ובפ' העור והרוטב תנן הקיפה מצטרף לטמא טומאת אוכלין וקאמר בגמרא מאי קיפה תבלין אלמא תבילין אין לו טומאת אוכלין אלא על ידי צירוף אע"ג דחייב במעשר וי"ל דיש מיני תבלין שאינן ראויין אלא לטעמא והני לית להו טומאה ולא מיחייבי במעשר. ויש מיני תבלין שראויין בפני עצמן וגם עבידי לטעמא כגון שומים ובצלים ואותם יש להם [טומאה] וגם חייבין במעשר. א"נ הך דקיפה שאני שכבר נתן טעם בקדירה כדאמרינן גבי שבת משנתן טעם בקדירה אינו מטמא טומאת אוכלין א"נ משום מעשר דקאמר (ביש נוחלין) [בחולין] לא קאי אתבלין אלא אשאור אבל שביעית קאי אף אתבלין דהא במאכל בהמה נמי נהגא שביעית: ספיחי סטים. פרש"י דוקא נקט ספיחין אבל תחלתן ראוי לאכילה. ועי"ל דספיחין ראויין יותר וסד"א דליחייבו בפאה: גידולו מן הארץ למעוטי כמהין ופטריות. בפ' כיצד מברכין ובפרק הנודר מן הירק פריך והתנן אם אמר גידולי קרקע עלי אסור בכמהין ופטריות. ומשני מירבא רבו מארעא מינק לא ינקי מארעא. והא דבר שאין גידולו מן הארץ קתני תני על דבר שאינו יונק מן הארץ. ובשמעתין נמי צריך למיתני יונק מן הארץ למעוטי כמהין ופטריות: **למעוטי** תאנה. פרש"י טעמא דתאנה וירק פטורין מן הפאה וחייבין במעשר משום דבספרי מיחייב מן התורה כל מילי בפאה בר מתאנה וירק ובשביל הני תרתי לא רצו חכמים לגזור אבל במעשר לא מיחייב אלא [בדגן תירוש ויצהר] וגזרו על כל שאר דברים. וקשה לר"ת דהכי נמי דריש בסיפרי מקרא חיוב מעשר בכל מילי אע"ג דפשיטא דמעשר פירות מדרבנן. אלא הנך דרשות אסמכתא בעלמא נינהו גבי מעשר [וגם] גבי פאה דפאה נמי לא מצינו אלא (א) בכרם זית וכן כל הנך דתנן במס' ביצה אין עולין באילן משום שבות כו' וכן דריש בסיפרי משבתון שבות אלא כל הנך דרשות דסיפרי אסמכתות בעלמא נינהו ותו דמדרבנן נמי (בז') (ב) אילנות אין חייבין בפאה אלא ה' מיני אילנות דחשיב במס' פאה האוג והחרובין כו'. והא דקאמר למעוטי תאנה לאו דוקא אלא כל תאנה דדמי ליה. ואומר ר"ת דהיינו טעמא דלא תקינו פאה בדבר שאין לקיטתו כאחד משום הפסד עניים שהיו מצפין בכל יום מתי יגמור לקיטתו ומתבטלין ובירק נמי דאין מכניסו לקיום יש ריוח מועט לעניים שממתינין עד הערב ומפסידין במקום אחר: שזרען מתחילה לבהמה משמע דסתמא לאדם קאי או לתרוייהו ואעפ"כ כי זרען לבהמה פקע שם אוכל מינייהו ואע"ג דאמרינן כל המיוחד לאוכל אדם טמאין עד שיפסל מלאכול לכלב כיון דהני גידולין לא היו מעולם לאדם דהא זרען לבהמה ליכא עלייהו שם אוכל:

א) נראה דצ"ל אלא בתבואה ובכרם וזתים וכן כל הנך דתנן וכו'. ב) נ"ל בכל האילנות אין חייבין וכו'.